

ENTEĞRE RAPORLAMA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER: ENTEĞRE RAPOR HAZIRLAYAN İŞLETMELER VE BIST KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN İŞLETMELER AÇISINDAN BİR İNCELEME*

Yrd. Doç. Dr. Burcu İŞGÜDEN KILIÇ**

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Mart 2018; 20(1); 28-64

ÖZ

Çalışmada, entegre raporlamanın ülkemizdeki gelişim süreci göz önünde bulundurularak, entegre rapor hazırlayan işletmelerin entegre raporlama performansı ve entegre raporlamaya henüz geçmemiş işletmelerin yıllık faaliyet raporlarının entegre rapor bileşenlerini ne ölçüde kapsadığı içerik analizi vasıtasıyla incelenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada 2016 yılında entegre rapor yayınlayan işletmelerin raporları ile BIST sürdürülebilirlik endeksine kayıtlı işletmelerin 01.12.2016-31.12.2016 dönemine ait yıllık faaliyet raporları Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi açısından incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Entegre Raporlama, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Finansal Raporlama.

JEL Sınıflandırması: M41, Q56, M14.

INTEGRATED REPORTING AND DEVELOPMENTS IN TURKEY: AN INVESTIGATION IN TERMS OF COMPANIES PREPARING INTEGRATED REPORTS AND COMPANIES IN BIST CORPORATE SUSTAINABILITY INDEX

ABSTRACT

The purpose of the study is to evaluate the Integrated Reporting Performance of enterprises that prepare Integrated Reports by content analysis, taking into account the development process of integrated reporting in our country; and to examine to which extent the annual reports of the enterprises that have not yet started implementing Integrated Reporting System already cover the components of the Integrated

* Bu çalışma 21-23 Eylül 2017 tarihlerinde Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Bankacılık ve Sigortacılık Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından Uşak'ta düzenlenen Uluslararası Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresinde (IASOS-International Applied Social Sciences Congress) genişletilmiş özet bildiri olarak sunulmuş ve daha sonra geliştirilerek makale haline getirilmiştir. Makale gönderim tarihi: 25.10.2017; kabul tarihi: 20.02.2018

** Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, İİBF- İşletme Bölümü, orcid.org/0000-0002-0032-9792, bkilic@bandirma.edu.tr

Report System. With this design, the annual reports of the enterprises that published Integrated Reports in 2016 and the annual reports of the enterprises registered to the BIST Sustainability Index for the period of 01.12.2016 - 31.12.2016 were investigated with regards to the International Integrated Reporting Framework.

Keywords: Integrated reporting, Corporate social responsibility, Sustainability reporting, Financial reporting.

JEL Classification: M41, Q56, M14

1. GİRİŞ

Rol ve sorumlulukları yeniden şekillendiren hızlı ekonomik büyüme, sosyal değişim ve teknolojik ilerleme toplumu, çevreyi ve işletmeleri hiç olmadığı kadar etkilemiştir. İş yapma şekillerinin değişmesi birçok sorunu ve çözüm önerilerini beraberinde getirmiş, paydaşlarının beklentilerini de artırarak işletmeleri kalıcı değer yaratmaya zorunlu kılmıştır. İşletmelerin performansı artık sadece finansal bilgi içeren mali tablolar ile ölçülmemekte, işletmelerin yarattıkları değere yani kurumsal yapılarına, çevreye duyarlılıklarına ve tüm paydaşlarına karşı tutumlarına bakılarak değerlendirilmektedir. Yatırımcıların karar süreçlerinde finansal bilgiler kadar finansal olmayan bilgileri de kullanarak işletmelerin karşı karşıya oldukları çevresel, sosyal ve yönetim kaynaklı riskleri irdelemektedirler. Finansal ve finansal olmayan bilgiyi üretme sürecinin entegre bir şekilde yönetilmesi entegre raporlama sistemini ortaya çıkarmıştır. Entegre raporlama, bir işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma becerisini, yönetim stratejisini, yönetim yaklaşımını ve performansını yansıtmaktadır. İşletmeler; finansal raporlar, faaliyet raporları, sürdürülebilirlik raporları gibi araçlarla faaliyetlerine dair çeşitli veri ve bilgiyi paydaşlarına aktarıırken, entegre raporlama bütün bu gerekli veri ve bilgiyi bütüncül şekilde tek bir raporda sunma imkanı sağlamıştır. Sayfalar dolusu faaliyet raporları, sürdürülebilirlik raporları nedeniyle paydaşların bilgiye doğrudan ulaşmaları ve okuyup anlamaya çalışmaları bilgiye odaklanmalarını zorlaştırmıştır. Entegre raporlar hem finansal hem de finansal olmayan bilgiyi bilgi kullanıcılarına özü itibarıyla sunmaktadır.

Çalışmanın amacı, entegre raporlamanın ülkemizdeki gelişim sürecini göz önünde bulundurarak, entegre rapor hazırlayan işletmelerin entegre raporlama performansını ve entegre

raporlamaya henüz geçmemiş işletmelerin yıllık faaliyet raporlarının entegre rapor bileşenlerini ne ölçüde kapsadığını içerik analizi ile değerlendirmektedir.

Çalışmada 2016 yılında entegre rapor yayımlayan işletmelerin raporları ile BIST sürdürülebilirlik endeksine kayıtlı işletmelerin 01.12.2016-31.12.2016 dönemine ait yıllık faaliyet raporları Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi açısından incelenmiştir. 2016 yılında beş işletme tarafından kendi web adreslerinde 2016 yılı entegre raporu yayınlanmıştır. Bu işletmelerden biri mali kuruluşlar/bankalar ve özel finans kurumları sektöründe, üç tanesi imalat sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Bir diğeri de Sivil toplum kuruluşudur.

Çalışmada öncelikle entegre raporlama hakkında temel bilgilere değinilmiş, entegre raporlamanın hem dünyada hem de Türkiye'deki gelişimi gözden geçirilmiştir. Sonrasında 2016 yılına ilişkin entegre raporları ve yıllık faaliyet raporlarını temel alan içerik analizine yer verilerek, bu doğrultuda çalışmanın sonucu oluşturulmuştur.

2. ENTEGRE RAPORLAMA HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

Finansal raporların sürdürülebilirlikle ilgili sonuçları içermemesi ve geçmişe odaklı bilgi vermesi sebebiyle bilgi kullanıcıları için faydalı bilgiyi sunmada belli açılardan yetersiz kalması entegre raporlara duyulan ihtiyacın temel nedenlerindedir. Sürdürülebilirlik raporları çok geniş paydaş grubunu hedef alırken, entegre rapor yatırımcıların bilgi ihtiyacını hedeflemektedir.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren ve kurumsal raporlamada entegre yaklaşımı geliştirme çabalarını üstlenen Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council-IIRC)'nin tanımına göre entegre raporlama, entegre bir yapı ile şekillenmiş ve bir işletmenin belli bir zaman sürecinde yaratacağı değer ve bu değer yaratılma sürecindeki unsurlar hakkında raporlama yapan bir sistemdir. Entegre rapor, işletmenin yönetim stratejisi, kurumsal yönetim süreçleri, performansı ve paydaşların beklentileri açısından kısa, orta ve uzun vadede yarattığı değeri ortaya koyan öz ve anlaşılır bir rapordur (IIRC 2013, 33). Entegre rapor işletmenin hem finansal ve hem de finansal olmayan bilgilerini kapsayan, çevresel-sosyal-yönetim performansı hakkında bilgiler içeren açıklayıcı bir kaynaktır (Eccles ve Saltzman 2011, 57). Entegre raporlama hakkında özellikle dikkat edilmesi gereken ve karıştırılan en önemli

husus; entegre rapor kesinlikle bir şirketin sürdürülebilirlik raporu ile finansal raporunun birleştirilmesiyle oluşan bir rapor değildir. Entegre raporun temel amacı, işletmenin sürdürülebilirlik kapsamında oluşan sonuç, hedef ve beklentilerinin dikkate alınıp, bunların finansal verilerle ilişkilendirildiği, şirketin kısa, orta ve uzun vadedeki gelecek değerinin ortaya koyulduğu bir raporlama sistemi oluşturmaktır.

Entegre raporlama, işletmenin iş modeli, işletmenin kullandığı sermayeler ve zaman içerisindeki değer oluşumu olmak üzere 3 temel ana bileşene sahiptir. *İş modeli*, işletmenin stratejik hedeflerini karşılayacak girdileri, faaliyetleri sayesinde kısa, orta ve uzun vadede değer yaratan çıktı ve sonuçlara dönüştürme sistemidir. *Sermaye*, üretilmiş sermaye, doğal sermaye, sosyal sermaye, insan sermayesi, fikri sermaye ve finansal sermaye olarak sınıflandırılan işletmenin kullandığı tüm kaynaklardır. *Değer oluşumu*, işletmenin hedeflerinin şekillendirdiği iş modeli doğrultusunda gerçekleştirilecek faaliyetler için sermaye unsurlarının kullanımına, bunlardan elde edilen faydaya, tüketimlerine ve dönüşümlerine bakılarak gelecekteki kısa, orta ve uzun vadeli değer oluşumuna yönelik analizlerdir (Gökten 2016, 745-753).

IIRC tarafından standart bir entegre raporlama şablonu oluşturulmamakla birlikte değer yaratma, sermaye öğeleri ve performans gibi kavramların açıklamaları yapılarak, entegre raporlarda bulunması gereken içerik öğeleri tanımlanmıştır. Entegre rapor içeriğine baktığımızda, IIRC tarafından yayınlanan Uluslararası çerçevede kurumsal genel görünüm ve dış çevre, kurumsal yönetim, iş modeli, riskler ve fırsatlar, strateji ve kaynak aktarımı, performans, genel görünüş, hazırlık ve sunum temeli olmak üzere sekiz içerik öğesi görülmektedir (Köse ve Çetinel 2017, 169; IIRC 2013, 25):

Kurumsal genel görünüm ve dış çevre: Kuruluşun ne iş yaptığının ve hangi koşullarda faaliyet gösterdiğinin açıklanmasını kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri olarak kültür, etik ilkeler ve değerler, mülkiyet ve faaliyet yapısı, temel faaliyetler ve pazarlar, rekabet yapısı ve pazar konumu, değer zinciri içindeki konumu¹, büyük değişimleri gösteren nicel bilgiler, dış çevreyi etkileyen unsurlar (yasal, ticari, toplumsal, çevresel ve siyasi unsurlar) yer almaktadır.

¹ Değer zinciri (value chain), bir hizmet veya ürünün, kavramsal gelişim noktasından başlayarak birçok üretim sürecinden geçerek (fiziksel değişim ve birçok değişik üretici hizmetlerinin katkısını da içermek üzere) nihai tüketiciye erişimine ve kullanım sonrasına dek bir parçası olduğu tüm operasyonları açıklayan aynı zamanda, bir işletmede katma değer nasıl ortaya çıkarıldığına yönelik bir modeldir (Eraslan ve diğerleri 2008, 307). Değer zinciri, belli bir alanda üretim, pazarlama, teslimat, ürünün hazırlanması ve bunlara alt yapı oluşturan faaliyetlerin gruplandırılmasıdır (Bekçi ve Doğru 2011, 175).

Dış çevreyi etkileyen unsurların alt ölçütleri ise paydaşların meşru ihtiyaçları, ekonomik denge, küreselleşme ve endüstri trendleri, rakiplerin güçlü ve zayıf yanları ve müşteri talebi, teknolojik değişimin hızı ve etkisi, nüfus ve demografik değişimler, insan hakları, sağlık, fakirlik, eğitim vb. toplumsal konular, iklim değişikliği, ekosistem kaybı vb. çevresel zorluklar, faaliyet gösterilen yasal ve düzenleyici ortam ve siyasi ortamdır.

Kurumsal yönetim: Kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetinin mevcut kurumsal yönetim yapısı ile nasıl gerçekleştirileceğinin açıklanmasını kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri yönetim kurulu yapısı, kurumsal yönetim ilkelerine uyum, paydaşlarla ilişkiler, ilgili taraflarla yapılan işlemler ve ücretlendirme olarak bahsedilmiştir.

İş modeli: İşletmenin iş modelini açıklanmasını kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri girdiler, faaliyetler, çıktılar ve sonuçlar olarak sıralanmaktadır.

Riskler ve fırsatlar: İşletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen risk ve fırsatların neler olduğunu ve nasıl değerlendirildiklerini kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri risk yönetimi anlayışı, risk ve fırsatları tespit etme, risk ve fırsatları değerlendirme ve riskleri azaltmadır.

Strateji ve kaynak aktarımı: İşletmenin hedeflerini ve bu hedeflere nasıl ulaşılacağını kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri kısa, orta ve uzun vadeli stratejik amaçlar, amaçlara ulaştıracak stratejiler, stratejileri uygulamak için gereken kaynak aktarım planları, başarı ve hedeflere ulaşma derecesinin ölçümü olarak belirlenmiştir.

Performans: Belirlenen stratejik hedeflere ulaşma derecesini ve elde edilen sonuçların sermaye öğelerini (Üretilmiş Sermaye, Doğal Sermaye, Sosyal Sermaye, İnsan Sermayesi, Fikri Sermaye ve Finansal Sermaye) nasıl etkilediğini kapsar. Kaya ve diğerleri (2016, 98) tarafından yapılan ve entegre raporlamada dünya örneklerinin incelendiği çalışmada dünya genelinde performans içerik öğesinin kapsamı hakkında ortak bir anlayış bulunmadığı bildirilmiştir. Yapılan incelemelerde bazı işletmelerin bu öğeyi finansal performans açısından ele aldığını, bazılarının ise sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik performansları doğrultusunda bilgi verdiklerini belirtmişlerdir. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri hedefler, riskler ve fırsatlar açısından nitel göstergeler ve kullanılan yöntemler, sermaye öğelerinin pozitif veya negatif etkilenmesi, temel paydaş ilişkilerinin durumu ve geçmiş-mevcut performans ve mevcut performans ile kuruluşun genel görünüşü arasındaki ilişki olarak belirlenmiştir.

Genel görünüş: İşletme stratejisini gerçekleştirirken ortaya çıkabilecek zorlukları ve belirsizlikleri, bunların iş modelini ve gelecekteki performansı nasıl etkileyeceğini kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri olası durumların yarattığı beklenti, beklentilerin kuruluşu etkileme durumu ve muhtemel kritik zorluklara ve belirsizliklere karşı teşkilatlanma olarak sıralanmaktadır.

Hazırlık ve sunum temeli: Entegre rapora dahil edilecek konuların belirlenmesini kapsar. Bu içerik unsuruna ilişkin açıklama ölçütleri önemlilik belirleme süreci, raporlama sınırı ve mali konulara ilişkin kullanılan çerçeve ve yöntemler olarak belirlenmiştir.

3. ENTEGRE RAPORLAMAMANIN DÜNYADA GELİŞİMİ

Finansal olmayan raporlamaya dair birçok düzenlemenin ortaya çıkışı 2001-2006 yılları arasına denk gelmektedir. Bunun sonucunda 2007 yılından itibaren işletmeler sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk raporları düzenlemeye başlamışlardır.

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI) uluslararası alanda kapsamlı sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili düzenlemeleri (G3 ve G4-Sustainability Reporting Guidelines-Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuzu) oluşturan bir kurumdur. Entegre raporlama ile ilgili gelişmelerin ön plana çıkmasında da Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI) ile birlikte Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants, IFAC) ve bu kurumların öncülüğünde oluşturulan Uluslararası Entegre Raporlama Kurulu (IIRC)'nin önemli bir rolü vardır (Karğın ve diğerleri 2013, 33).

Raporlama standartları açısından son birkaç yıl içinde önemli gelişmelerden biri 2013 Mayıs ayında GRI'nin dördüncü versiyonu (G4) yayınlaması olmuştur. GRI G4 Kılavuzu şirketleri entegre raporlamaya hazırlayan ve bu yönde bir şirket kültürü oluşturmaya çalışan bir kılavuzdur. GRI G4'ün daha önce yayımlanan G3'ten en önemli farkı, raporların kimler için hazırlandığına, paydaşların bu raporlarda hangi konularda bilgileri görmek istediğine ve bu konulara ilişkin işletmenin performansının ne olduğuna dair sorulara cevap aramasıdır. G4'ün getirdiği bir diğer önemli farklılık da şirketlerin tedarik zincirindeki risk ve fırsatları değerlendirmelerini istemesidir (Keskin 2014, 52-53).

IIRC'nin kurulmasıyla birlikte özel sektör, sivil toplum, yatırımcılar ve uluslararası kuruluşlardan oluşan geniş bir katılımcı ile Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi hazırlanmıştır ve böylelikle 2010 yılı itibarıyla ilk entegre rapor deneyimleri gözlemlenmeye başlamıştır. Güney Afrika Cumhuriyeti entegre raporu payları borsada işlem gören şirketleri için zorunlu kılan ilk ülke olmuştur. IIRC'nin 2011 yılında bir tartışma dokümanı hazırlaması üzerine çok sayıda ülkenin özel sektör, kamu, sivil toplum temsilcilerinin ve akademisyenlerin katılımıyla 2013 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi son haline getirilmiştir. Böylece entegre raporlamaya başlayan kurumlar raporlamalarında bu çerçeveyi esas almaktadır (Büdeyri ve Kısa 2016, 183; Aras ve Sarıoğlu 2015, 16).

4. ENTEGRE RAPORLAMAMANIN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Türkiye'de entegre raporlama hakkında ilk çalışma, 2011 yılında Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) ve İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD Türkiye) tarafından kurulan bir çalışma grubuyla başlatıldı. TKYD, bu süreçte IIRC'nin Türkiye'deki iletişim noktası olarak görev aldı. 2013 yılında Türkiye'den Garanti Bankası ve Çimsa, entegre rapor hazırlamak amacıyla IIRC pilot programına katılan ilk şirketler oldular. 2015 yılında TUSİAD tarafından Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu-YOİKK, 2014-2015 eylem planı kapsamında 'Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama' rehberi yayımlandı. Ülkemizde Güney Afrika ve Brezilya örneklerindeki gibi bir entegre raporlama ağının kurulması, entegre raporlama yaklaşımı hakkında farkındalık oluşturulması ve şirketlerin bu alandaki uygulamalarına destek olmak amacıyla IIRC'nin de katkılarıyla Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)'nın kuruluşu Şubat 2017 itibarıyla Borsa İstanbul'da çalınan gong töreni ile duyuruldu (<http://www.borsaistanbul.com/duyurular/2017/02/16/borsa-istanbul-da-gong-entegre-raporlama-turkiye-agi-icin-caldi>).

Küreselleşme ve yoğun rekabet ortamı işletmeleri gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda yeni değerler oluşturmaya yöneltmiş ve böylece işletmelerde iş yapma şekilleri yenilenmiştir. Bu süreçte küreselleşme ve rekabetin yanı sıra doğal kaynakların azalışı, krizler ve kamu ve paydaşların şeffaflık beklentisi işletmelerin kar edip etmediğinin değil, karı nasıl elde ettiğinin sorgulanması gibi faktörlerde etkili olmuştur. Bu doğrultuda entegre raporlama işletmenin dünü, bugünü ve geleceği açısından değer yaratma kabiliyetini anlatan en kısa ve

anlaşılır bilgi kaynağı olma yolundadır. Bu öngörüler doğrultusunda kurulan ERTA entegre raporlamayı işletmelerimizin gündemine taşımıştır.

5. ENTEGRE RAPORLARI VE YILLIK FAALİYET RAPORLARINI TEMEL ALAN İÇERİK ANALİZİ

Bu kısımda çalışmanın amacından, kullanılan yöntemden, ana kütle ve veri toplama şekliinden bahsedilerek yapılan analiz sonuçları değerlendirilecektir.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Entegre raporlamanın ülkemizde henüz yaygınlaşmadığı bilinmekle birlikte 2016 yılında sadece beş işletme tarafından kendi web adreslerinde “2016 yılı entegre raporu” yayınlanmıştır. Bu işletmelerden Argüden Yönetişim Akademisi 2015 yılında Türkiye’de yerleşik bir kurum olarak ilk Entegre Raporu hazırlamış olmanın avantajı ile 2016 yılı entegre raporunda bir önceki yıla ait kıyaslamalı bilgiyi de sunmaktadır. 2016 yılı entegre raporu yayınlayan ve çalışmada Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinde entegre raporlama performansı değerlendirilecek işletmeler şunlardır: Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası (Mali kuruluşlar/Bankalar ve özel finans kurumları sektörü), ÇİMSA Çimento ve Sanayi Tic. A.Ş. (İmalat sanayi sektörü), Adana Çimento Sanayi T.A.Ş. (İmalat sanayi sektörü), Aslan Çimento A.Ş. (İmalat sanayi sektörü) ve Argüden Yönetişim Akademisi (Kar amacı gütmeyen kuruluş)’dir.

Çalışmada yayınlanan entegre raporların yanı sıra Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan işletmelerin faaliyet raporları da Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi kapsamında entegre rapor bileşenlerini ne ölçüde kapsadıklarını görmek amacıyla incelenmiştir. Bilindiği üzere işletmenin finansal performansı ile finansal durumunun genel özellikleri ve karşı karşıya bulunduğu temel riskler ile finansal olmayan risklere ilişkin bilgiler yıllık faaliyet raporunda ele alınmaktadır. Yine bilindiği üzere Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksi işletmelerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularındaki performanslarını temel alarak oluşturulmuş ve Borsa İstanbul’da işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketleri kapsamaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızda entegre rapor bileşenlerinin kurumsal sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin faaliyet raporlarında ne ölçüde yer aldığı incelenmek istenmiştir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, entegre raporlamanın ülkemizdeki gelişim sürecini göz önünde bulundurarak, entegre rapor hazırlayan işletmelerin entegre raporlama performansını ve entegre raporlamaya henüz geçmemiş işletmelerin yıllık faaliyet raporlarının entegre rapor bileşenlerini ne ölçüde kapsadığını içerik analizi ile değerlendirmektir.

5.2. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmada BIST Sürdürülebilirlik Endeksine Kasım 2016- Ekim 2017 dönemi için dahil olan firmaların 2016 yılı faaliyet raporları ve BIST Tüm endeksinde yer alıp entegre rapor yayınlamış olan işletmelerin 2016 yılı entegre raporları incelenmiştir. Ülkemizde entegre raporlamaya dair ilk örnekler 2016 yılı entegre raporları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yayınlanan 2016 yılı entegre raporları ile 2016 yılı faaliyet raporları Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi entegre rapor içerik öğeleri ve açıklama ölçütleri açısından incelenmektedir.

Bilindiği üzere Kurumsal Sürdürülebilirlik, şirketlerde uzun vadeli değer yaratmak amacıyla, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte şirket faaliyetlerine ve karar mekanizmalarına uyarlanması ve bu konulardan kaynaklanabilecek risklerin yönetilmesidir. Çevresel, sosyal, kurumsal yönetim konularındaki risklerine ilişkin politika oluşturmaları sürecinde şirketlere yol göstermek ve şirketlerin sürdürülebilirlik politikalarına ilişkin bilgiyi de sorumlu yatırımcılara ileten bir platform oluşturmak amacıyla Borsa İstanbul ile Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) arasında şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularındaki performanslarını temel alan BIST Sürdürülebilirlik Endeksinin hesaplanması konusunda bir işbirliği sağlanmıştır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi 4 Kasım 2014 tarihinden itibaren fiyat ve getiri olarak hesaplanmaya ve yayınlanmaya başlanmıştır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde kurumsal sürdürülebilirlik performansı en üst seviyede olan işletmeler yer almaktadır. Bilindiği üzere kurumsal sürdürülebilirlik işletmede uzun vadeli değer yaratılabilmesi için ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde işletmenin hem faaliyetlerinde hem de karar mekanizmasında dikkate alınması ve bunlara ilişkin risklerin yönetilmesidir. BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konusundaki risklere ilişkin politika oluşturma ve bunları yatırımcıları ile paylaşma performansları yüksektir. Entegre raporlamada ise işletmenin

performansı kurumsal yönetim ve kurumsal sürdürülebilirlik esaslarına göre değerlendirilmektedir. İşletmenin gelecekte oluşturacağı değer, işletmenin belirlediği iş modeli kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetlerin bir sonucu olarak bilgi kullanıcıların anlayabileceği şekilde ve istedikleri bilgiye odaklanmalarını kolaylaştıracak şekilde raporlanmalıdır. Kurumsal sürdürülebilirlik ve entegre raporlama arasındaki ilişkiden dolayı çalışmanın kapsamını BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan işletmeler oluşturmuştur.

2016 yılında entegre rapor yayınlayan 5 işletme bulunmaktadır. Bu işletmeler ayrıca 2016 yılı faaliyet raporlarını da yayınlamışlardır. Entegre rapor yayınlayan işletmelerden 1 tanesi kar amacı gütmeyen kuruluştur ve herhangi bir BIST endeksinde yer almamaktadır. Entegre rapor hazırlayan işletmelerden sadece 1 tanesi BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer almaktadır, diğer 3 işletme ise BIST Tüm endeksinde bulunmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik endeksinde 42 şirket yer almaktadır. Bunlar 2016 yılı faaliyet raporlarını KAP'ta yayınlamışlardır. Bunlardan sadece 1 tanesi i 2016 yılına ilişkin faaliyet raporunu KAP'ta yayınlamış ayrıca özel web adresinde 2016 yılı entegre raporunu yayınlamıştır.

5.3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu kısımda çalışmanın araştırma yönteminden, içerik analiz sürecinden, veri ve bilgi toplama aşamalarından, çalışmanın ana kütlesi ve kullanılan istatistik tekniklerden bahsedilecektir.

5.3.1. İçerik Analizi ve Veri Toplama

Çalışmada sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan nitel analiz tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belgelerin, mülakat belgelerinin veya kayıtlarının karakterize edilmesi ve karşılaştırılması için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde katılımcı görüşlerini ortaya koyan içerik ayrıntılı ve sistematik bir şekilde incelenebilir (Altunışık ve diğerleri 2004, 234). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Karataş 2015, 74; Yıldırım ve Şimşek 2006, 227).

Literatürdeki çeşitli tanımlamalar incelendiğinde içerik analizinin, işletmeler ve paydaşlar arasında önemli bir iletişim aracı olan çeşitli raporların (örneğin: sosyal sorumluluk ve çevresel

raporlama, sürdürülebilirlik raporları, faaliyet raporları) ve açıklamaların içeriğinin nesnel ve sistematik olarak analizinde kullanılması uygun olan bir teknik olduğu görülmektedir. İçerik analizinde dokümandaki bilgiler kategorilere göre kodlanır ve yüzdesel dağılımı ölçülür. Kodlama sonucunda bulunan sayısal ölçümler, farklı analizlerin de yapılabilmesi için veri sağlamış olur (Kavut 2010).

Çalışmada entegre rapor kapsamındaki bilgilerin kodlanabilmesi için kategorilerin oluşturulması (içerik öğeleri) ve bu kategorilerin kapsamına girecek bilgi türlerinin (açıklama ölçütlerinin) belirlenmesi gereklidir. Entegre rapor hazırlamaya yönelik literatürde en kapsamlı ve rehber kabul edilen çalışmalardan biri IIRC tarafından yayınlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesidir. Bu çerçevede yer alan bilgiler kategorilerin ve içeriklerinin oluşturulmasında temel alınmıştır.

Verilerin toplanması ve incelenmesinde, işletmelerin KAP (Kamuyu Aydınlatma Platformu) yayınlanan 2016 yıllık faaliyet raporlarına ulaşılmıştır. Ayrıca entegre rapor yayınlayan işletmeler internetteki genel tarama sonucu belirlenmiş ve işletmelerin web adreslerinde yayınlanan entegre rapor örneklerine ulaşılmıştır.

Endekste yer alan işletmelerin sektörel dağılımlarının incelenebilmesi için SPSS programına 1 ile 14 arasındaki her rakama bir sektör kodlanmıştır.

Faaliyet raporlarında ve entegre raporlarda yukarıda belirtilen içerik unsurlarının ve açıklama ölçütlerinin veriliş şekli değerlendirilirken SPSS programına kodlanan değişken tanımları şöyledir: (1) Bilgi yok, (2) Genel açıklama, (3) Niteliksel detaylı bilgi, (4) Niceliksel detaylı bilgi ve (5) Hem niteliksel hem de niceliksel detaylı bilgi.

İçerik analizinden elde edilen veriler SPSS 20.0 Windows programı yardımıyla analiz edilmiştir. Entegre rapor içerik öğelerinin ve açıklama ölçütlerinin hangi sıklıkta ve hangi derecede verildikleri sayı ve yüzde olarak frekans analizleriyle belirlenmiş ve sektörel dağılımların ayrıntılı incelenmesinde çapraz tablo analizleri kullanılmıştır.

5.3.2. Çalışmanın Ana Kütlesi

Çalışmanın ana kütlesi BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin tümüdür. Bununla birlikte 2016 yılında entegre rapor yayınlayan işletmelerin tamamı (5 işletme) incelenmiştir. 2016 yılına ilişkin entegre rapor hazırlayan işletmelerden sadece 1 tanesi BIST

sürdürülebilirlik endeksinde yer almaktadır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi için Kasım-Ekim olmak üzere yılda 1 endeks dönemi bulunmaktadır. Değerlemeye tabi şirketler listesi her yıl Aralık ayı içerisinde revize edilerek Borsa İstanbul tarafından ilan edilmektedir. Çalışmamızda faaliyet raporları incelenen BIST Sürdürülebilirlik endeksi şirketleri aşağıda listelenmiştir:

1. Adel Kalemcilik Ticaret Ve Sanayi A.Ş.
2. Akbank T.A.Ş.
3. Aksa Enerji Üretim A.Ş.
4. Anadolu Efes Biracılık Ve Malt Sanayii A.Ş.
5. Arçelik A.Ş.
6. Aselsan Elektronik Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
7. Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
8. Coca-Cola İçecek A.Ş.
9. Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş.
10. Doğu Otomotiv Servis Ve Ticaret A.Ş.
11. Ereğli Demir Ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.
12. Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.
13. Global Yatırım Holding A.Ş.
14. Hacı Ömer Sabancı Holding A.Ş.
15. İş Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.
16. Koç Holding A.Ş.
17. Kordsa Teknik Tekstil A.Ş.
18. Migros Ticaret A.Ş.
19. Netaş Telekomünikasyon A.Ş.
20. Otokar Otomotiv Ve Savunma Sanayi A.Ş.
21. Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş.
22. Petkim Petrokimya Holding A.Ş.
23. Tat Gıda Sanayi A.Ş.
24. Tav Havalimanları Holding A.Ş.
25. Tekfen Holding A.Ş.
26. Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.
27. Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.
28. Tüpraş-Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.
29. Türk Hava Yolları A.O.
30. Türk Telekomünikasyon A.Ş.
31. Türk Traktör Ve Ziraat Makineleri A.Ş.
32. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
33. Türkiye Halk Bankası A.Ş.
34. Türkiye İş Bankası A.Ş.
35. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
36. Türkiye Şişe Ve Cam Fabrikaları A.Ş.
37. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
38. Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş.
39. Vestel Beyaz Eşya Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
40. Vestel Elektronik Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
41. Yapı Ve Kredi Bankası A.Ş.
42. Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş.

Çalışmada entegre raporları incelenen işletmeler ise Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, ÇİMSA Çimento ve Sanayi Tic. A.Ş., Adana Çimento Sanayi T.A.Ş., Aslan Çimento A.Ş. ve Argüden Yönetişim Akademisi'dir.

Çalışmada işletmelerin yıllık faaliyet rapor içeriklerindeki değişimleri takip etme amacı yoktur. Bu nedenle sadece ilk entegre rapor örneklerinin yayınlandığı 2016 yılına ilişkin olarak yine 2016 yılında yayınlanmış faaliyet raporlarının entegre rapor içerik öğelerini ne derece kapsadığı konusunda bilgi verilmek amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yer alan ana kütlenin yıllık faaliyet raporlarında ve entegre raporlarında yer alan ve literatürde bahsettiğimiz IIRC tarafından oluşturulan entegre raporlama çerçevesi ile birlikte bunun öncesinde GRI tarafından oluşturulan ve entegre raporlamaya geçişte önemli bir rol oynayan G3 ve G4 Sürdürülebilirlik kılavuzlarına göre hazırlanan raporlar hakkında özetlenmiş bilgiler aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2'de yer almaktadır:

Tablo 1. 2016 Yılı Entegre Raporlarında GRI ve IIRC Çerçevesine Yönelik Bilgiler

Şirket	GRI (G3 ve G4)	IIRC çerçevesi	ER	Not
Adana Çimento Sanayi T.A.Ş.,	2016 yılı Entegre raporu GRI 4 ilkelerine paralel	2016 Entegre IIRC çerçevesi uyumlu	yılı rapor ER ile	Faaliyet raporlarında GRI ve IIRC çerçevesinden bahsedilmemektedir. Faaliyet raporları SPK Seri II-14.1 Sayılı Tebliğe istinaden hazırlanmıştır.
Aslan Çimento A.Ş.	2016 yılı Entegre raporu GRI 4 ilkelerine paralel	2016 Entegre IIRC çerçevesi uyumlu	yılı rapor ER ile	Faaliyet raporlarında GRI ve IIRC çerçevesinden bahsedilmemektedir. Faaliyet raporları SPK Seri II-14.1 Sayılı Tebliğe istinaden hazırlanmıştır.
ÇİMSA Çimento ve Sanayi Tic. A.Ş.	2016 yılı Entegre raporu GRI 4 ilkelerine paralel	2016 Entegre IIRC çerçevesi uyumlu	yılı rapor ER ile	Faaliyet raporlarında GRI ve IIRC çerçevesinden bahsedilmemektedir. Faaliyet raporları SPK Seri II-14.1 Sayılı Tebliğe istinaden hazırlanmıştır.
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-----	Türkiye'de finans sektörünün ilk entegre raporu		-----

Argüden Yönetişim Akademisi	-----	2016 yılı Entegre rapor IIRC ER çerçevesi ile uyumlu	-----
-----------------------------------	-------	--	-------

Tablo 2. 2016 Yılı Faaliyet Raporlarında GRI ve IIRC Çerçevesine Yönelik Bilgiler

Şirket	GRI (G3 ve G4)	IIRC ER çerçevesi	Not
Akbank T.A.Ş.	GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	GRI standartlarını kullanan ilk banka (2010)
Anadolu Efes Biraçılık Ve Malt Sanayii A.Ş.	GRI G4 standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	Performans ölçümü ve raporlaması GRI G4 Raporlama Rehberine göre
Arçelik A.Ş.	2008 yılından beri GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	2015 yılı Sürdürülebilirlik Raporu GRI G4 temel” (core) uygulama seviyesinde
Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi Ve Ticaret A.Ş.	2012 yılından beri GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	Ethical Corporation tarafından verilen En İyi B2B Sürdürülebilirlik Raporu ödülü (2014)
Coca-Cola İçecek A.Ş.	GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	Türkiye’de GRI standartlarını uygulayan ilk şirket
Doğuş Otomotiv Servis Ve Ticaret A.Ş.	2009 yılından beri GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	Sektöründe GRI standartlarını uygulayan ilk şirket
Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.	GRI G4 standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	-----
Koç Holding A.Ş.	GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	-----
Tav Havalimanları Holding A.Ş.	2010 yılından beri GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	-----
Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.	GRI G4 standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	-----
Tüpraş- Türkiye	2016 yılında GRI G3’e uygun		2007 yılından GRI göre ilk Kurumsal Sosyal Sorumluluk raporu

Petrol Rafinerileri A.Ş.	Kurumsal Sosyal Sorumluluk raporu	-----	
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	<ul style="list-style-type: none"> • 2013 yılında Sürdürülebilirlik Raporu GRI tarafından A seviyesine layık görülen ilk Türk Bankası • 2014 yılında Sürdürülebilirlik raporu GRI G4 standardına göre "Kapsamlı" seçeneğiyle yayınlanan ilk banka
Türkiye İş Bankası A.Ş.	2012 yılından beri GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	-----
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	Bankacılık sektörünün ilk GRI A+ onaylı Sürdürülebilirlik Raporu (2013)	Türkiye'de finans sektörünün ilk entegre raporu (2016 yılı entegre raporu)	<ul style="list-style-type: none"> • GRI kurumsal paydaş olarak iştirak (2009) • Finans sektörünün GRI onaylı ilk sürdürülebilirlik raporu (2010)
Yapı Ve Kredi Bankası A.Ş.	GRI G4 standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu	-----	-----
Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş.	Enerji sektöründe GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu yayımlayan ilk sektör		<ul style="list-style-type: none"> • 2011 yılında Enerji sektöründe temel"(core) raporlaması yapan ilk şirket • 2012 yılı Sürdürülebilirlik raporu GRI A seviyesinde (Dünyadaki 24 rapordan biri) • 2016 yılında GRI G4'e göre Sürdürülebilirlik raporu

5.4. Araştırmanın Bulguları

Çalışmada işletmelerin entegre raporlama performansını içerik analizi ile değerlendirmek ve entegre raporlamaya henüz geçmemiş işletmelerin yıllık faaliyet raporlarının entegre rapor bileşenlerini ne ölçüde kapsadığını görmek amacıyla 2016 yılında entegre rapor yayımlayan işletmelerin raporları ile BIST sürdürülebilirlik endeksinde kayıtlı işletmelerin 01.12.2016-31.12.2016 dönemine ait yıllık faaliyet raporları Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi açısından incelenmiştir. Bu inceleme sırasında içerik analizi yöntemine başvurulmuştur.

5.4.1. İşletmelerin Sektörlere Göre Frekans Dağılımı

Çalışmada ana kütleliyi oluşturan işletmelerin sektörel dağılımlarına baktığımızda BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan 42 işletmeden 17 tanesi (%40,5) imalat ve 15 tanesi (%35,7) mali kuruluşlar sektöründe yer almaktadır. Bunlar dışında kalan işletmelerin elektrik-gaz-su, toptan ve perakende, ulaştırma-haberleşme-depolama ve teknoloji sektörlerinde yer aldığı görülmektedir. Sektörel dağılımlar Tablo 3’de yer almaktadır. BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan bu işletmelerin tamamı 2016 yılına ilişkin faaliyet raporlarını KAP bünyesinde raporlamışlardır. Bu endekste işlem gören ve mali kuruluşlar (finans/bankacılık) sektöründe yer alan 1 işletme 2016 yılı faaliyet raporu yanı sıra 2016 yılı Entegre raporunu da web sayfasında yayınlamıştır.

Tablo 3. BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki İşletmelerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖR	FREKANS	YÜZDE
İmalat	17	40,5
Elektrik Gaz Su	2	4,8
Toptan ve perakende	2	4,8
Ulaştırma haberleşme depolama	4	9,5
Mali kuruluşlar	15	35,7
Teknoloji	2	4,8
Toplam	42	100,0

2016 yılında entegre rapor yayınlayan işletmelerin sektörel dağılımlarını belirtecek olursak, toplam 5 işletmenin 1 tanesi Boğaziçi Üniversitesi Vakfı bünyesinde kurulmuş olup, kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarında yönetim kalitesini artırmaya yönelik eğitim, araştırma ve iletişim faaliyetlerini yürütmektedir. 3 işletme imalat ve 1 işletme de mali kuruluşlar sektöründe yer almaktadır. İmalat sektöründe yer alan 3 işletme BIST Tüm endeksinde işlem görmektedir. Entegre rapor yayınlayan işletmelerden 4 tanesinin (1 tane mali kuruluşlar ve 3 tane imalat sektörü) 2016 yılına ilişkin yayınlanmış faaliyet raporları da KAP’ta bulunmaktadır. Bu bilgiler aşağıda Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4. 2016 Yılı Entegre Raporu Yayınlayan İşletmeler

İŞLETME	SEKTÖR	BIST ENDEKS	2016 YILI FAALİYET RAPORU
Argüden	Eğitim-araştırma-iletişim	----	Yok
TSKB	Mali/Bankacılık	BIST Sürdürülebilirlik	Var
Adana Çimento	Üretim	BIST Tüm	Var
Aslan Çimento	Üretim	BIST Tüm	Var
Çimsa	Üretim	BIST Tüm	Var

5.4.2. Entegre Rapor İçerik Öğelerinin ve Açıklama Ölçütlerinin Yıllık Faaliyet Raporlarında ve Entegre Raporlarda Yer Almasına İlişkin Analizler

Çalışmada 2016 yılına ilişkin faaliyet raporları incelenerek IIRC tarafından yayınlanan Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında belirlenmiş içerik öğelerinin ve bu öğelere ilişkin açıklama ölçütlerinin faaliyet raporları içerisinde ne ölçüde yer aldığı incelenmiştir. Entegre raporlar henüz ülkemizde örneklerini yeni gördüğümüz fakat zaman içerisinde yayınlanacak bir rapor türü olacaktır. İşletmelerimizin yayınladıkları faaliyet raporları oldukça kapsamlı ve bazen istenilen bilgiye odaklanmayı zorlaştıracak ölçüdedir. Entegre rapor kesinlikle faaliyet raporlarının kısaltılmış hali değildir. Fakat faaliyet raporları da entegre raporlar gibi hem finansal hem de finansal olmayan bilgiyi içerdiğinden mevcut faaliyet raporlarının entegre rapor içeriklerini ne ölçüde kapsadığını incelemek bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Yayınlanan entegre raporlar sadece 2016 yılına ait olduklarından çalışmamızda faaliyet raporlarının incelenmesinde yıllara yaygın bir karşılaştırma yapılmamış, entegre raporlarla paralellik taşıması açısından 2016 yılı faaliyet raporları incelenmiştir.

Çalışmada Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında ele alınan içerik öğelerinin ve açıklama ölçütlerinin faaliyet raporlarında yer alma şekline ilişkin verilerin değerlendirilmesinde frekans analizi kullanılmıştır.

Faaliyet raporlarında ve entegre raporlarda içerik öğelerinin ve açıklama ölçütlerinin verilmiş şekli değerlendirilirken (1) Bilgi yok, (2) Genel açıklama, (3) Niteliksel detaylı bilgi, (4) Niceliksel detaylı bilgi ve (5) Hem niteliksel hem de niceliksel detaylı bilgi şeklinde kodlanmıştır. Tablolarda bu rakamlar kullanılmıştır. Ayrıca “FR” faaliyet raporları ve “ER” entegre raporlar için kullanılmış kısaltmalardır.

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan ilk içerik ögesi kurumsal genel görünüm ve dış çevredir. Bu öge kapsamında işletmenin ne iş yaptığı ve hangi koşullarda faaliyet gösterdiği belirtilmekle birlikte kuruluşun misyonu, vizyonu, kültürü, etik ilkeleri ve değerleri, mülkiyet ve faaliyet yapısı, temel faaliyetleri ve pazarları, rekabet ve pazar konumu, değer zincirindeki konumu gibi açıklama ölçütlerini de kapsamaktadır. Çalışmada 42 işletmenin faaliyet raporları incelendiğinde, 34 tanesinin faaliyet raporlarında bu içerik ögesini kapsayacak şekilde hem niteliksel hem de niceliksel bilgi verildiği görülmüştür. İçerik ögeleri ile ilgili bulguların tamamına baktığımızda katılımcıların entegre rapor içerik ögeleri içerisinde en çok kurumsal genel görünüm ve dış çevre ögesini hem niteliksel hem de niceliksel ifadelerle açıkladıkları görülmüştür.

Kurumsal genel görünüm ve dış çevre içerik ögesini açıklamak üzere belirlenen açıklama ölçütleri içerisinde katılımcıların faaliyet raporlarında en fazla misyon ve vizyon (42 işletme), kültür, etik ilkeler ve değerler (24 işletme), dış çevreyi etkileyen unsurlar (23 işletme) ve rekabet ve pazar konumu (22 işletme) açıklama ölçütlerinin niteliksel olarak açıklandığı görülmüştür. Büyük değişimler gösteren nicel bilgiler ölçütüne yönelik faaliyet raporlarında çoğunlukla (26 işletme) hem nitel hem de nicel bir anlatım mevcuttur. Değer zinciri içindeki konumu ele alan açıklama ölçütü hakkında ise faaliyet raporlarında herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde kurumsal genel görünüm ve dış çevre içerik ögesinin tüm işletmelerce hem niteliksel hem de niceliksel detaylı açıklama ile bahsedildiği görülmektedir. İçerik ögelerine bakıldığında da her ölçütte çoğunlukla niteliksel açıklama vardır. Büyük değişimleri gösteren nicel bilgiler açıklama ölçütü ise hem nitel hem de nicel ifadelerle anlatılmıştır. Aşağıdaki Tablo 5'ten kurumsal genel görünüm ve dış çevre içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 5. Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Toplam FR/ER
İçerik ögesi	Kurumsal genel görünüm ve dış çevre	-/-	2/-	6/-	-/-	34/5	42/5
Açıklama ölçütü	Vizyon ve Misyon	-/-	42/-	-/5	-/-	-/-	42/5
	Kültür, etik ilkeler ve değerler	27-	16/1	24/4	-/-	-/-	42/5
	Mülkiyet ve faaliyet yapısı	-/-	2/-	2/4	-/-	38/1	42/5
	Temel faaliyetler ve pazarlar	-/-	5/-	19/5	-/-	18/-	42/5
	Rekabet yapısı ve Pazar konumu	1/2	7/3	22/-	-/-	12/-	42/5
	Değer zinciri içindeki konumu	42/-	-/2	-/3	-/-	-/-	42/5
	Büyük değişimleri gösteren nicel bilgiler	1/-	12/-	3/-	-/-	26/5	42/5
	Dış çevreyi etkileyen unsurlar	10/-	23/-	9/5	-/-	-/-	42/5

Tablo 6'da ise kurumsal genel görünüm ve dış çevre içerik ögesinin sadece dış çevre içerik ögesine ilişkin ayrıntılı incelemesi bulunmaktadır. Dış çevreyi etkileyen önemli faktörler işletmenin kısa, orta veya uzun vadede yaratacağı değer, değer yaratma sürecini etkileyecek yasal, ticari, toplumsal, çevresel ve siyasi unsurlardan oluşmaktadır. İşletmeler faaliyet raporlarında çoğunlukla (28 işletme) iklim değişikliği, ekosistem kaybı vb. çevresel zorlukları niteliksel olarak açıklanmakla birlikte, çevre yönetim sistemlerinden ve çevre sertifikalarından da bahsedilmiştir. Genel ifadelerle açıklanan dış çevre unsurlarından en çok dikkat çekenler ise paydaşların meşru ihtiyaçları (27 işletme), ekonomik denge, küreselleşme ve endüstri trendleri (22 işletme), rakiplerin güçlü ve zayıf yanları ve müşteri talebi (22 işletme), nüfus ve

demografik değişimler, insan hakları, sağlık, fakirlik, eğitim vb. toplumsal konular (27 işletme) ve faaliyet gösterilen yasal ve düzenleyici ortamdır (39 işletme).

Tablo 6. Dış Çevre Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	Toplam
		FR/ER	FR/ER	FR/ER	FR/ER	FR/ER	FR/ER
Dış çevreyi etkileyen unsurlar (Açıklama ölçütü)	Paydaşların meşru ihtiyaçları	5/-	27/-	10/5	-/-	-/-	42/5
	Ekonomik denge, küreselleşme ve endüstri trendleri	6/-	22/-	14/5	-/-	-/-	42/5
	Rakiplerin güçlü ve zayıf yanları ve müşteri talebi	6/3	22/1	14/1	-/-	-/-	42/5
	Teknolojik değişimin hızı ve etkisi	5/-	16/1	15/4	-/-	6/-	42/5
	Nüfus ve demografik değişimler, insan hakları, sağlık, fakirlik, eğitim vb. toplumsal konular	5/-	27/-	9/5	-/-	1/-	42/5
	İklim değişikliği, ekosistem kaybı vb. evresel zorluklar	2/1	9/-	28/4	-/-	3/-	42/5
	Faaliyet gösterilen yasal ve düzenleyici ortam	2/2	39/3	1/-	-/-	-/-	42/5
	Siyasi ortam	27/4	14/1	1/-	-/-	-/-	42/5

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan ikinci içerik ögesi Kurumsal yönetimidir. Bu öge işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetinin nasıl desteklendiğini kapsamaktadır. Çalışmada 42 işletmenin faaliyet raporları incelendiğinde, 32 tanesinin faaliyet raporlarında niteliksel detaylı açıklama olduğu görülmektedir.

Kurumsal yönetim içerik ögesini açıklamak üzere belirlenen açıklama ölçütleri işletmenin liderlik yapısını, kurumsal yönetim anlayışı gereği işletmenin stratejik yönünü ve risk

yönetimine karşı yaklaşımını, yasal gereklilikleri aşan kurumsal yönetim uygulamalarını, paydaşlarla ilişkiler dahil sermaye öğelerini kullanımını, ücret ve teşvikler ile ilgili uygulamalarını temel almaktadır. Katılımcıların faaliyet raporlarında en fazla yönetim kurulu yapısı (34 işletme) ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum (34 işletme) ölçütlerinin niteliksel detaylı açıklamalarla ele alındığı görülmektedir.

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde kurumsal yönetim içerik ögesinin niteliksel detaylı bir şekilde açıklandığı görülmüştür. Aşağıdaki Tablo 7'den kurumsal yönetim içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 7. Kurumsal Yönetim İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Toplam FR/ER
İçerik ögesi	Kurumsal yönetim	-/-	10/-	32/5	-/-	-/-	42/5
Açıklama ölçütü	Yönetim kurulu yapısı	-/-	8/-	34/5	-/-	-/-	42/5
	Kurumsal yönetim ilkelerine uyum	-/-	8/-	34/5	-/-	-/-	42/5
	Paydaşlarla ilişkiler	1/-	9/-	31/5	-/-	1/-	42/5
	İlişkili taraflarla yapılan işlemler	4/-	11/-	25/5	-/-	2/-	42/5
	Ücretlendirme	-/-	15/-	27/5	-/-	-/-	42/5

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan üçüncü içerik ögesi İş modelidir. İş modeli, işletmenin kullandığı sermaye öğeleri ve değer yaratma kabiliyeti ile birlikte entegre raporlamanın 3 temel bileşeninden biridir. Bu nedenle içerik öğeleri içinde önemli bir yere sahiptir. İş modeli, işletmenin girdileri ve işe ilişkin faaliyetleri ile birlikte işletmenin stratejik amaçlarını gerçekleştirmeyi hedefleyen ve değer yaratan çıktı ve sonuçları kapsayan bir sistemdir. Bir entegre raporda iş modelinin açıklanması ve anlaşılması için temel iş modeli öğeleri hakkında net açıklamalar olmalı, bu öğeleri vurgulayan bir şema oluşturulmalı,

işletmenin içinde bulunduğu koşulları, paydaşları, dış çevresini anlatan bir metin yer almalı, iş modeli öğeleri strateji, risk ve fırsatlar ve performans gibi diğer içerik öğeleri ile bağlantı kurulacak şekilde anlatılmalıdır. İş modeli öğesi entegre raporların önemli farklılıklarından biri olduğu için çalışmada katılımcıların faaliyet raporlarında iş modeline yönelik bilgilere çoğunlukla (34 işletme) rastlanamamıştır.

İş modeli öğesinin açıklama ölçütleri olan girdiler, faaliyetler, çıktılar ve sonuçlar faaliyet raporlarında net, kapsamlı ve şematize olarak anlatılmamaktadır. İş modeli öğelerinden dolayı bir şekilde “Temel faaliyetlerimiz” veya “2016 yılı faaliyetleri” gibi başlıklar altında bahsedilmektedir. Fakat bu anlatımlar bir entegre raporda iş modeli anlatım yaklaşımından ve anlatıma ilişkin yukarıda da bahsettiğimiz koşullardan uzaktır. Faaliyet raporlarında işletmenin ürün ve hizmetlerini gerçekleştirmeye yönelik girdilerinden, ürün veya hizmetin oluşumuna ilişkin temel iş faaliyetlerinden, bu faaliyetler sonucu ortaya çıkan ürün ve hizmetin temel niteliklerinden ve gerçekleştirilen üretimin hem işletme içine hem de sermaye öğelerine ilişkin olumlu veya olumsuz etkilerinden genel ifadelerle bahsedilmiştir.

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde iş modeli içerik öğesinin niteliksel detaylı bir açıklama ile entegre raporlarda yer aldığı görülmektedir. Ayrıca işletmelerin iş modeli anlatımı için şema da kullandıkları görülmüştür. Bu öğenin açıklama ölçütleri de niteliksel detaylı açıklamalar ile anlatılmıştır. Aşağıdaki Tablo 8’den iş modeli içerik öğesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 8. İş Modeli İçerik Öğesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	Toplam
		FR/ER	FR/ER	FR/ER	FR/ER	FR/ER	FR/ER
İçerik öğesi	İş modeli	34/-	8/-	-/5	-/-	-/-	42/5
	Açıklama ölçütü						
	Girdiler	22/-	20/2	-/3	-/-	-/-	42/5
	Faaliyetler	2/-	40/-	-/5	-/-	-/-	42/5
	Çıktılar	2/-	40/-	-/5	-/-	-/-	42/5

	Sonuçlar	3/-	39/-	-/5	-/-	-/-	42/5
--	----------	-----	------	-----	-----	-----	------

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan dördüncü içerik ögesi riskler ve fırsatlardır. Bir entegre raporda işletmeye özgü riskler ve fırsatlar mutlaka yer almalıdır. Bu içerik ögesi kapsamında bir işletmenin kısa, orta veya uzun vadede karşılaşılabileceği riskler ve fırsatlar nelerdir ve bunlar nasıl yönetilmelidir konularından bahsedilmelidir. Çalışmada katılımcıların çoğu (29 işletme) işletmelerinin karşılaştığı risk ve fırsatları niteliksel detaylı bir açıklama ile anlatmışlardır. Risk ve fırsatlar içerik ögesinin açıklama ölçülerine bakıldığında risk yönetim anlayışı, risk ve fırsatların tespit edilmesi, risk ve fırsatların değerlendirilmesi ve risklerin azaltılması olarak sınıflandırılan bu ölçütlerin çoğunlukla niteliksel detaylı ifadelerle açıklandığı görülmüştür. Sayıları az da olsa bu açıklama ölçütleri hakkında bilgi bulunmayan faaliyet raporları da bulunmaktadır.

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde riskler ve fırsatlar içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine bakıldığında entegre raporlama yapan işletmelerin tamamının niteliksel detaylı açıklamalar kullandıkları görülmüştür. Aşağıdaki Tablo 9'dan riskler ve fırsatlar içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 9. Riskler ve Fırsatlar İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Toplam FR/ER
İçerik ögesi	Riskler ve fırsatlar	-/-	13/-	29/5	-/-	-/-	42/5
Açıklama ölçütü	Risk yönetimi anlayışı	1/-	12/-	29/5	-/-	-/-	42/5
	Risk ve fırsatları tespit etme	2/-	12/-	28/5	-/-	-/-	42/5
	Risk ve fırsatları değerlendirme	2/-	12/-	28/5	-/-	-/-	42/5
	Riskleri azaltma	2/-	12/-	28/5	-/-	-/-	42/5

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan beşinci içerik ögesi strateji ve kaynak aktarımıdır. Bu içerik ögesi kapsamında işletmenin stratejik amaçlarının neler olduğu ve bunlara ulaşma sürecini nasıl planladığı incelenmektedir. Çalışmada incelenen faaliyet raporlarında bu içerik ögesini anımsatan fakat çok yeterli olmayan, eksiklikler bulunan genel ifadeler tespit edilmiştir (34 işletme). Strateji ve kaynak aktarımı ile ilgili detaya inilerek açıklama ölçütleri araştırıldığında kısa, orta ve uzun vadeli stratejik amaçların çoğunlukla (35 işletme) faaliyet raporlarında yer almadığı görülmüştür. İşletmeler stratejik amaçlarını kısa, orta ve uzun vade olarak sınıflandırmada ve çok genel tek bir hedef açıklaması ile faaliyet raporlarında belirtmektedirler. Belirlenen amaçlara ulaştıracak stratejiler (19 işletme) ve başarı ve hedeflere ulaşma derecesinin ölçülmesi (31 işletme) ile ilgili açıklama ölçütlerinin de genel ifadelerle faaliyet raporlarında yer aldığı görülmektedir. Burada bilgi ihtiyacı olan tarafların bilgi ihtiyacını yeterince karşılayabilecek bir açıklama yoktur. Stratejileri uygulamak için gereken kaynak aktarım planları hakkında ise çoğunlukla faaliyet raporlarında bilgi yoktur (25 işletme).

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde strateji ve kaynak aktarımı içerik ögesinin çoğunlukla (4 işletme) niteliksel detaylı açıklama ile ele alındığı görülmektedir. Açıklama ölçütlerine bakıldığında özellikle amaçlara ulaştıracak stratejiler ve başarı-hedef ölçmenin çoğunlukla niteliksel detaylı bir şekilde açıklandığı görülmektedir. Tablo 10'dan strateji ve kaynak aktarımı içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 10. Strateji ve Kaynak Aktarımı İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Toplam FR/ER
İçerik ögesi	Strateji ve kaynak aktarımı	-/-	34/1	8/4	-/-	-/-	42/5
	Kısa, orta ve uzun vadeli stratejik amaçlar	35/2	6/2	1/1	-/-	-/-	42/5
Açıklama ölçütü	Amaçlara ulaştıracak stratejiler	15/-	19/2	8/3	-/-	-/-	42/5

Stratejileri uygulamak için gereken kaynak aktarım planları	25/2	16/2	1/1	-/-	-/-	42/5
Başarı ve hedeflere ulaşma derecesinin ölçümü	3/-	31/1	8/4	-/-	-/-	42/5

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan altıncı içerik ögesi performansdır. Performans içerik ögesi işletmenin stratejik hedeflerine ne ölçüde ulaştığı ve faaliyetleri sonrasında elde ettiği sonuçların sermaye öğelerini (üretmiş sermaye, doğal sermaye, sosyal sermaye, insan sermayesi, fikri sermaye ve finansal sermaye) nasıl etkilediği ile ilgilidir. Faaliyet raporları incelendiğinde performans ögesine yönelik açıklamaların genellikle işletmenin finansal performansına yönelik olduğu görülmüştür. İşletmeler faaliyet raporlarında finansal performansı gösteren hem niteliksel hem de niceliksel bilgiler vermişlerdir (32 işletme). Açıklama ölçütlerinden geçmiş-mevcut performans ve mevcut performans ile kuruluşun genel görünüşü arasındaki ilişki; 17 işletme tarafından hem niteliksel hem de niceliksel bilgi verilerek açıklanmış, 19 işletme tarafından ise daha genel ifadelerle açıklanmıştır. Hedefler, riskler ve fırsatlar açısından nitel göstergeler ve kullanılan yöntemler (42 işletme) ve sermaye öğelerinin pozitif veya negatif etkilenmesi (42 işletme) ile ilgili açıklama ölçütleri hakkında ise faaliyet raporlarında bilgi bulunmamaktadır. Temel paydaş ilişkileri durumu hakkında belirlenen açıklama ölçütüne yönelik ise çoğunlukla genel ifadeler bulunmaktadır (29 işletme).

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde performans içerik ögesinin hem niteliksel hem de niceliksel ifadelerle açıklandığı görülmüştür. Açıklama öğelerine bakıldığında özellikle sermaye öğelerinin pozitif veya negatif etkilenmesi, temel paydaş ilişkilerinin durumu ve geçmiş-mevcut performans ve mevcut performans ile kuruluşun genel görünüşü arasındaki ilişki açıklama ölçütlerinin niteliksel veya hem niteliksel hem de niceliksel ifadelerle detaylı olarak açıklandığı görülmektedir. Tablo 11'den performans içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 11. Performans İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER R	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Topla m FR/ER
İçerik ögesi	Performans	-/-	7/-	2/-	1/-	32/5	42/5
Açıklama ölçütü	Hedefler, riskler ve fırsatlar açısından nitel göstergeler ve kullanılan yöntemler	42/2	-/2	-/1	-/-	-/-	42/5
	Sermaye ögelerinin pozitif veya negatif etkilenmesi	42/-	-/-	-/2	-/-	-/3	42/5
	Temel paydaş ilişkilerinin durumu	13/-	29/-	-/5	-/-	-/-	42/5
	Geçmiş-mevcut performans ve mevcut performans ile kuruluşun genel görünüşü arasındaki ilişki	4/-	19/-	1/1	1/-	17/4	42/5

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan yedinci içerik ögesi genel görünüşdür. Genel görünüş ögesi kapsamında faaliyet raporlarında işletmenin stratejilerini gerçekleştirirken karşılaşması olası zorlukların ve belirsizliklerin neler olduğu ve bunların, iş modeli ile gelecekteki performansı nasıl etkileyeceğine dair bilgiler aranmıştır ve çoğunlukla (27 işletme) genel ifadelerle rastlanmıştır. Bu ifadeler çoğunlukla işletmenin rahatsız olduğu belirsizlikleri ve gelecek yıla dönük beklentilerini kapsamaktadır. Açıklama ölçütlerine baktığımızda muhtemel kritik zorluklara ve belirsizliklere karşı teşkilatlanma hakkında faaliyet raporlarında bilgi olmadığı görülmekle birlikte, olası durumların yarattığı beklenti (32 işletme)

ve beklentilerin kuruluşu etkileme durumu (31 işletme) hakkında çoğunlukla genel ifadeler yer almıştır.

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde genel görünüş içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine bakıldığında 3 işletme tarafından açıklanmadığı, 2 işletme tarafından ise genel açıklama yapıldığı görülmüştür. Tablo 12'den genel görünüş içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 12. Genel Görünüş İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Toplam FR/ER
İçerik ögesi	Genel görünüş	7/3	27/2	6/-	-/-	2/-	42/5
Açıklama ölçütü	Olası durumların yarattığı beklenti	10/3	32/2	-/-	-/-	-/-	42/5
	Beklentilerin kuruluşu etkileme durumu	11/3	31/2	-/-	-/-	-/-	42/5
	Muhtemel kritik zorluklara ve belirsizliklere karşı teşkilatlanma	42/3	-/2	-/-	-/-	-/-	42/5

Uluslararası entegre raporlama çerçevesi kapsamında yer alan son içerik ögesi hazırlık ve sunum temelidir. Bu öge entegre rapora dahil edilecek konuların nasıl belirlendiği ile ilgilidir. Önemlilik belirleme süreci, raporlama sınır ve mali konulara ilişkin kullanılan çerçeve ve yöntemler açıklama ölçütlerini oluşturmaktadır. Çalışmada incelenen faaliyet raporlarında hem hazırlık ve sunum temeli içerik ögesine hem de onun açıklama ölçütlerine dair bilgi bulunmamıştır.

Entegre raporlama yapan işletmelerin raporları incelendiğinde hazırlık ve sunum temeli içerik ögesinin genel açıklama ve niteliksel detaylı açıklamalar ile ifade edildiği görülmektedir. Hazırlık ve sunum temelinin açıklama ölçütlerine bakıldığında 3 işletmenin önemlilik belirleme sürecini özetlediği, fakat işletmelerin tamamının (5 işletme) raporlama sınırından ve mali konulara ilişkin kullanılan çerçeve ve yöntemlerden bahsetmediği görülmüştür. Tablo 13'den hazırlık ve sunum temeli içerik ögesine ve açıklama ölçütlerine ilişkin dağılımların tamamı incelenebilir.

Tablo 13. Hazırlık ve Sunum Temeli İçerik Ögesi ve Açıklama Ölçütleri Dağılımı

		(1) FR/ER	(2) FR/ER	(3) FR/ER	(4) FR/ER	(5) FR/ER	Toplam FR/ER
İçerik ögesi	Hazırlık ve sunum temeli	42/1	-/2	-/2	-/-	-/-	42/5
	Açıklama ölçütü						
	Önemlilik belirleme süreci	42/1	-/1	-/3	-/-	-/-	42/5
	Raporlama sınırı	42/5	-/-	-/-	-/-	-/-	42/5
	Mali konulara ilişkin kullanılan çerçeve ve yöntemler	42/5	-/-	-/-	-/-	-/-	42/5

5.4.3. Sektörlere Göre Faaliyet Raporlarında Yer Alan Entegre Rapor İçerik Öğeleri Dağılımları

Çalışmada BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin sektör bilgileri ile Uluslararası entegre raporlama çerçevesi içerik öğeleri arasında çapraz tablo analizleri yapılmıştır.

Kurumsal genel görünüm ve dış çevre içerik ögesi açısından sektöre dağılımlara baktığımızda hemen hemen her sektörün bu öğeyi hem niteliksel hem de niceliksel bir şekilde

açıkladığı görülmektedir. Kurumsal genel görünüm ve dış çevre içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 14'den incelenebilir.

Tablo 14. Sektöre Göre Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre Açıklamaları Dağılımları

		Kurumsal genel görünüm ve dış çevre			Toplam
		(2)	(3)	(5)	
Sektör	İmalat	1	2	14	17
	Elektrik Gaz Su	1	0	1	2
	Toptan ve perakende	0	0	2	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	0	0	4	4
	Mali kuruluşlar	0	4	11	15
	Teknoloji	0	0	2	2
Toplam		2	6	34	42

Kurumsal yönetim içerik ögesi açısından sektörel dağılımlara baktığımızda hemen hemen her sektörün bu ögeyi çoğunlukla niteliksel bir şekilde açıkladığı görülmektedir. Kurumsal yönetim içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 15'den incelenebilir.

Tablo 15. Sektöre Göre Kurumsal Yönetim Açıklamaları Dağılımları

		Kurumsal yönetim		Toplam
		(2)	(3)	
Sektör	İmalat	4	13	17
	Elektrik Gaz Su	1	1	2
	Toptan ve perakende	0	2	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	2	2	4
	Mali kuruluşlar	3	12	15
	Teknoloji	0	2	2
Toplam		10	32	42

İş modeli içerik ögesi açısından sektörel dağılımlara baktığımızda BIST Sürdürülebilirlik endeksinde imalat, elektrik-su-gaz ve teknoloji sektörlerinde yer alan işletmelerin faaliyet raporlarında bu ögeye ilişkin bilgi yoktur. Bunlar dışında toptan ve perakende (1 işletme), ulaştırma-haberleşme (1 işletme) ve mali kuruluşlar (6 işletme) sektörlerindeki işletmelerde az

da olsa iş modeli ögesini kapsayan genel açıklamalar bulunan faaliyet raporları vardır. İş modeli içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 16'dan incelenebilir.

Tablo 16. Sektöre Göre İş Modeli Açıklamaları Dağılımları

		İş modeli		Toplam
		(1)	(2)	
Sektör	İmalat	17	0	17
	Elektrik Gaz Su	2	0	2
	Toptan ve perakende	1	1	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	3	1	4
	Mali kuruluşlar	9	6	15
	Teknoloji	2	0	2
Toplam		34	8	42

Riskler ve fırsatlar içerik ögesi açısından sektörel dağılıma bakıldığında elektrik-gaz-su sektöründeki işletmelerin tamamının faaliyet raporlarında bu ögenin genel ifadelerle açıklanmakla birlikte, diğer sektörlerde çoğunlukla niteliksel detaylı açıklama verildiği görülmüştür. Riskler ve fırsatlar içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 17'den incelenebilir.

Tablo 17. Sektöre Göre Risk ve Fırsatlar Açıklamaları Dağılımları

		Riskler ve fırsatlar		Toplam
		(2)	(3)	
Sektör	İmalat	6	11	17
	Elektrik Gaz Su	2	0	2
	Toptan ve perakende	1	1	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	2	2	4
	Mali kuruluşlar	2	13	15
	Teknoloji	0	2	2
Toplam		13	29	42

Strateji ve kaynak aktarımı içerik ögesi açısından sektörel dağılıma bakıldığında elektrik-gaz-su, toptan ve perakende, ulaştırma-haberleşme-depolama ve teknoloji sektörlerindeki

işletmelerin faaliyet raporlarında bu öğeye ilişkin genel ifadeler olduğu görülmüştür. İmalat sektöründeki 1 işletme ve mali kuruluşlar sektöründeki 7 işletme ise bu öğeyi kapsayan niteliksel detaylı bilgiler yayınlamışlardır. Strateji ve kaynak aktarımı içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 18'den incelenebilir.

Tablo 18. Sektöre Göre Strateji ve Kaynak Aktarımı Açıklamaları Dağılımları

		Strateji ve kaynak aktarımı		Toplam
		(2)	(3)	
Sektör	İmalat	16	1	17
	Elektrik Gaz Su	2	0	2
	Toptan ve perakende	2	0	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	4	0	4
	Mali kuruluşlar	8	7	15
	Teknoloji	2	0	2
Toplam		34	8	42

Performans içerik ögesi açısından sektörel dağılımlara baktığımızda toptan-perakende ve ulaştırma-haberleşme-depolama sektöründeki işletmelerin tamamının faaliyet raporlarında bu öğeye ilişkin hem niteliksel hem de niceliksel bilgi bulunmaktadır. İmalat sektöründe bulunan sadece 1 işletme niceliksel detaylı açıklama yapmıştır. Faaliyet raporlarında bu öğeye ilişkin çoğunlukla hem niteliksel hem de niceliksel bilgi verilmiştir. Performans içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 19'dan incelenebilir.

Tablo 19. Sektöre Göre Performans Açıklamaları Dağılımları

		Performans				Toplam
		(2)	(3)	(4)	(5)	
Sektör	İmalat	3	2	1	11	17
	Elektrik Gaz Su	1	0	0	1	2
	Toptan ve perakende	0	0	0	2	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	0	0	0	4	4
	Mali kuruluşlar	2	0	0	13	15
	Teknoloji	1	0	0	1	2
Toplam		7	2	1	32	42

Genel görünüş içerik ögesinin sektörel dağılımına bakıldığında imalat, haberleşme-ulaştırma-depolama ve mali kuruluşlar sektörlerindeki işletmelerin çoğunluğunun bu öğeye ilişkin genel açıklamalar sundukları görülmüştür. Toplam 15 tane mali kuruluşlar sektöründeki işletmenin 5 tanesi niteliksel detaylı açıklama yapmıştır. Toptan-perakende ve teknoloji sektörleri hariç diğer sektörlerde az da olsa bazı işletmelerin faaliyet raporlarında bu öğeye ilişkin bilgi bulunamamıştır. Genel görünüş içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 20'den incelenebilir.

Tablo 20. Sektöre Göre Genel Görünüş Açıklamaları Dağılımları

		Genel görünüş				Toplam
		(1)	(2)	(3)	(5)	
Sektör	İmalat	3	12	1	1	17
	Elektrik Gaz Su	1	1	0	0	2
	Toptan ve perakende	0	2	0	0	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	1	3	0	0	4
	Mali kuruluşlar	2	8	5	0	15
	Teknoloji	0	1	0	1	2
Toplam		7	27	6	2	42

Hazırlık ve sunum temeli içerik ögesine bakıldığında BIST Sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelerin ve sektörlerin hiçbirinin faaliyet raporlarında bu konuda bilgi bulunmamaktadır. Hazırlık ve sunum temeli içerik ögesinin sektörel dağılımı aşağıda Tablo 21'den incelenebilir.

Tablo 21. Sektöre Göre Hazırlık ve Sunum Temeli Açıklamaları Dağılımları

		Hazırlık ve sunum temeli	Toplam
		(1)	
Sektör	İmalat	17	17
	Elektrik Gaz Su	2	2
	Toptan ve perakende	2	2
	Ulaştırma haberleşme depolama	4	4
	Mali kuruluşlar	15	15
	Teknoloji	2	2
Toplam		42	42

6. SONUÇ

Entegre rapor, ülkemizde hem finansal hem de finansal olmayan bilgiyi içeren ve sürdürülebilirlik performansına yönelik uygulamaları kapsayan kurumsal sosyal sorumluluk ve faaliyet raporlarının bileşimi gibi algılsa da aslında sürdürülebilirlik açısından fırsatların veya risklerin değerlendirildiği ve bunların yönetilerek değere dönüştürüldüğü süreci anlatan öz ve anlaşılır bir rapordur. Yıllık faaliyet raporları da çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda firmaların yıllara göre yaptıkları çalışmaları ayrıntılı bir şekilde kapsar. Bu sebeple sürdürülebilirlik ortak paydasından hareketle yıllık faaliyet raporlarının entegre rapor içeriklerini ne ölçüde kapsadığı çalışmamızda incelenmiştir.

Çalışmada incelenen faaliyet raporlarına ilişkin değerlendirmeler şu şekilde sıralanabilir:

- Faaliyet raporları, kurumsal görünüm ve dış çevre içerik ögesini ve açıklama ölçütlerini detaylandırarak bilgiyi tamamıyla olmasa da çoğunlukla kapsamaktadır. Misyonu, vizyonu, kurum kültürü, etik değerleri, rekabet yapısı, pazar konumu çoğunlukla ayrıntılı bir şekilde raporlanmıştır, fakat değer zinciri gibi işletmede katma değer oluşturan olayları (pazarlama, üretim, teslimat, hazırlık, vs) anlatmaya yönelik bir çaba görülmemiştir. Bununla birlikte dış çevre unsurları açısından da rekabet, pazardaki konum, toplumsal konular, teknolojik değişim ve siyasi ortam hakkında verilen bilgilerin çok genel olduğu görülmüştür. İşletmede yaratılan değeri paydaşlara aktarmaya çabalayan entegre raporlar için bu bilgilerin eksik kalması faaliyet raporlarının entegre raporlama açısından yeterliliğini olumsuz etkilemektedir.

- Faaliyet raporları kurumsal yönetim içerik ögesini ve açıklama ölçütlerini tamamıyla kapsamakta, bu ölçütlere ilişkin detaylı bilgi raporlarda yer almaktadır. İşletmelerce kurumsal yönetim anlayışının uzun vadede işletmeye sağladığı faydanın anlaşılması ile kurumsal yönetime dair iyi uygulamalar görülmeye başlanmıştır. Kurumsal yönetim sürecinin eksiksiz uygulanma gayretinin paydaşalara duyurulmak istenmesiyle bu içerik ögesi hakkında faaliyet raporlarında ayrıntılı niteliksel bilgiler yer almıştır. Böylelikle entegre raporlarda yer alması gereken konular olarak özellikle işletmenin liderlik yapısı, yasal gerekliliklerin kurumsal yönetim sürecini nasıl etkilediği, kurumsal risk yönetimi yaklaşımının ortaya konulması adına gerçekleştirilen faaliyetler detaylı olarak anlatılmıştır. Kurumsal yönetim içerik ögesinin açıklama ölçütü olan ücret unsuruna ilişkin faaliyet raporlarında çoğunlukla genel açıklamalar

bulunmaktadır. Entegre raporlama açısından ücret unsurunun sermaye ögeleri ile ilişkilendirilerek kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmaya yönelik çabaların anlatımı gerekmektedir. Kurumsal yönetime ilişkin faaliyet raporlarında yer alan açıklamalar işletmelerin paydaşlarına ve yatırımcılarına karşı güven ve istikrar yaratma vaadlerinin ciddiyetini anladıklarını göstermektedir.

- Faaliyet raporlarında iş modeli ögelerini vurgulayacak ve şema ile gösterecek şekilde açıklamalar bulunmamaktadır. Fakat çok genel ifadelerle de olsa işletme faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere kullanılacak girdiler, temel faaliyet süreci, bu sürecin sonunda oluşan çıktılar ve işletme içi ve dışı tarafları etkileyen sonuçlar raporlanmıştır.

- Risk ve fırsatlar faaliyet raporlarında risk yönetimi başlıkları altında ele alınmaktadır. İşletmenin risk yönetimi anlayışı, özellikle hata-hile risklerini tespit etmek ve azaltmak adına işletme içinde gerçekleştirilen iç denetim çalışmaları, risk önceliklendirme çalışmaları, risk yönetimi sorumluları risk ve fırsat içerik ögesinin kapsamına girecek bilgilerden bazıları olarak faaliyet raporlarında yer almaktadır.

- Strateji ve kaynak planlama, entegre raporlamada stratejik amaçların belirlenmesini ve bunlara ulaşmak için gerçekleştirilecek faaliyetlerini temel almaktadır. Yıllık faaliyet raporlarında bu içeriğe dönük genel açıklamalar olmakla birlikte içeriğin açıklama ölçütlerini ifade etmek için yeterli değildir. Strateji ve kaynak planlama içerik ögesi işletme amaçlarını vadesine göre gruplandırmaya çalışırken faaliyet raporlarında çok genel ifadelerle yazılmış stratejik amaç görülmektedir. Kaynak aktarım planları ve amaçları gerçekleştirmeye yönelik stratejiler ise çoğunlukla faaliyet raporlarında açıklanmamıştır. Bu öge kapsamında strateji ve kaynak aktarımı planlarının iş modeliyle ne ölçüde ilgili olduğu bilgisi mutlaka raporlarda yer almalıdır. Bununla birlikte dış çevrenin ve risk ve fırsatların, strateji ve kaynak aktarımı planlarının ne ölçüde etkilediği de bu içerik ögesi kapsamında bir entegre raporda mutlaka olması gereken bilgilerdir.

- Performans entegre raporlamanın en önemli içerik ögelerinden birisidir. Fakat bu içerik ögesinin kapsayacağı açıklamalara dair bir görüş birliği yoktur. Faaliyet raporlarında sadece finansal performans üzerinde durulmakla birlikte aslında entegre raporlarda da henüz bu içerik ögesinin başarılı bir şekilde açıklandığı görülmemektedir. Entegre raporlarda faaliyet

raporlarına benzer şekilde finansal performansı veya çevresel ve sosyal performansı temel alan açıklamalar bulunmaktadır.

- Genel görünüş içerik ögesinin faaliyet raporlarındaki kapsamı yeterli değildir. Özellikle olası belirsizlik ve zorluk karşısında işletme içinde örgütlenme hakkında faaliyet raporlarında bilgi bulunmamaktadır.

- Hazırlık ve sunum temeli de yine faaliyet raporlarında hiç bahsedilemeyen bir içerik ögesidir. Faaliyet raporlarında bu ögenin temelinde yer alan kurumsal yönetim sorumlularının ve üst düzey personelin maddi konuları belirleme ve bunları öncelik sırasına koyma noktasında bir çalışma yer almamaktadır. Entegre raporlarda bu içerik ögesine ilişkin açıklamalar risklerin, fırsatların ve sonuçların değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir.

- Sonuç olarak çalışmada incelenen faaliyet raporları iş modeli çerçevesinde kuruluşun sermaye öğelerini objektif kriterlere göre paydaşlara iletebilecek ve gelecekteki değer oluşumunu hem finansal hem de finansal olmayan bilgi aracılığıyla sunabilecek yeterlilikte değildir denilebilir.

- Faaliyet raporları, entegre raporlamanın uygulanabilmesi için gerekli olan yöntemleri ve entegre raporların içerik öğelerine ilişkin açıklama ölçütlerini tam anlamıyla karşılamamaktadır.

Çalışmada incelenen entegre raporlara ilişkin değerlendirmeler şu şekilde sıralanabilir:

- 2016 yılında yayınlanan entegre raporlar, IIRC çerçevesi ile uyumlu hazırlanmakla birlikte bu raporların içeriğinde GRI G4 sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzuna da paralellik sağlanarak sürdürülebilirlik raporlamasını kapsar şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca bazı entegre raporların finansal durum açıklamalarını, bağımsız denetim raporlarını ve özet bir şekilde de olsa sürdürülebilirlik raporlarını kapsadığı görülmüştür. Bu durumda açık, anlaşılır ve öz bilgiyi paydaşlara aktarması istenen entegre raporlar yüzlerce sayfadan oluşan faaliyet raporu benzerine dönüşmüştür.

- Hazırlanan entegre raporlardan anlaşılmaktadır ki değer yaratma ve performans kavramı açısından ortak bir anlayış henüz oluşturulamamıştır. Değer yaratma bazı işletmelerce iş modeli, sermaye öğeleri, müşteri memnuniyeti, çalışanların işletmeye bağlılığı, Ar-Ge çalışmaları ile açıklanmaya çalışılırken, bazı işletmelerce çevresel ve sosyal kazanımlar ile açıklanmıştır. Aynı şekilde performans kavramı üzerinde de ortak bir anlayış yoktur.

Performans ögesini açıklamak üzere bazı işletmelerce finansal performans bilgileri kullanılmış, bazı işletmelerde ise alternatif kaynak kullanımı, emisyon azaltımı, atık ve su yönetimi, biyoçeşitlilik gibi çevresel göstergeler veya eğitim, istihdam ve kültür alanındaki kazanımlar gibi sosyal göstergelerden bahsedilmiştir.

• İncelenen entegre raporlarla ilgili bir diğer dikkat çekici husus birbirlerine benzerlikler taşımalarıdır. Özellikle aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin entegre rapor içerik öğelerinin dizilişi, rapor kapsamında ele alınan başlıklar, yönetim anlayışı, stratejik amaçlar, performans, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik uygulamaları oldukça benzerlik göstermektedir.

Entegre rapor hazırlamaktaki en temel ilke; sürdürülebilirlik performans göstergelerinin şirketin en üst kademesinde izlenip yönetilmesi, risk ve fırsatlara yönelik stratejilerin belirlenip hayata geçirilmiş olması gerekliliğidir. Ülkemizde bu konuda çalışmalara başlamış şirketler olmakla birlikte önümüzdeki birkaç yıl içinde entegre rapor sunacak daha çok işletme olacağı söylenebilir. Ülkemizde 2016 yılı için hazırlanan entegre raporlar içerik öğelerine ilişkin eksiklikler barındırmakla birlikte entegre raporlamanın geleceği açısından umut vericidir.

Sürdürülebilirliği bir yönetim biçimi haline getiren ve faaliyetlerine entegre ederek etkilerini ölçen ve sürdürülebilirlik raporlama süreçlerine sahip olan işletmeler, entegre rapor hazırlama sürecinde çok rahat ilerleyebileceklerdir. Yıllık faaliyet raporları sürdürülebilirlik göstergeleri açısından bilgi içerdiği için yıllık faaliyet raporu hazırlayan işletmelerin sürdürülebilirlik vizyonu sayesinde finansal raporlamaya ilişkin sahip oldukları disiplin, raporlama yeteneği ve bilgi üretme mekanizmaları onları entegre raporlamaya hazırlamakta yardımcı olacaktır. Fakat mevcut içerikleri ile faaliyet raporları entegre rapor içerik öğelerini ve açıklama ölçütlerini tam anlamıyla karşılamamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., R. Çoşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım. 2004. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı, Geliştirilmiş 3. Baskı, Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- Aras, G. ve G.U. Sarıoğlu. 2015. Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama, TÜSİAD Yayın No: T/2015, 10-567, Ekim 2015, İstanbul.

- Bekçi, İ. ve E. Doğru. 2011. “Değer Yaratan Faaliyetler Açısından İşletme Başarısı: Çimento Sanayii İşletmelerinde Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (1).
- Büdeyri, T. ve A. Kısa. 2016. “Entegre Raporlama (ER): Literatür Araştırması”, 3rd International Conference on Education, Social Sciences and Humanities (SOCIOINT 2016), 23-26 May 2016, İstanbul.
- Eccles, R. G. ve D. Saltzman. 2011. “Achieving Sustainability Through Integrated Reporting”, Stanford Social Innovation Review, Summer 2011.
- Eraslan, H.İ., A.D. Kuyucu ve İ. Bakan. 2008. “Değer Zinciri (Value Chain) Yöntemi ile Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Değerlendirilmesi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 10 (2).
- Gökten, S. 2016. “Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistematik Bir Öneri”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 18 (4).
- International Integrated Reporting Council (IIRC). 2013. International Integrated Reporting Framework, December 2013, <https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf> (Erişim Tarihi: 30.07.2017).
- Karataş, Z. 2015. “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1 (1).
- Karğın, S., H. Aracı ve H. Aktaş. 2013. “Entegre Raporlama: Yeni bir Raporlama Perspektifi”, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 6 (1).
- Kavut, L. 2010. “Kurumsal Yönetim, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Çevresel Raporlama: İMKB 100 Şirketlerinin Çevresel Açıklamalarının İncelenmesi”, İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi, 66.
- Kaya, U., D. Aygün ve Ö. Yazan. 2016. “Yeni Bir Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma”, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (11).
- Keskin, B. 2014. “Entegre Yönetim Olmadan Entegre Raporlama Olamaz”, EKOIQ, 46.
- Köse, E. ve T. Çetinel, 2017. “Kurumsal ve Entegre Raporlama: Bir Araştırma”, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek. 2006. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- <http://www.borsaistanbul.com/duyurular/2017/02/16/borsa-istanbul-da-gong-entegre-raporlama-turkiye-agi-icin-caldi> (Erişim Tarihi: 31.07.2017).